

забезпечення підпорядковуються загальному режиму робочого часу. В той же час, працівникам, які безпосередньо здійснюють роботи із будівництва (зведення будівлі, споруд, їхнього облаштування, перевезення різних будівельних матеріалів тощо) доцільно запроваджувати підсумований облік робочого часу у його поєднанні з гнучким режимом робочого часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василькевич Е. П., Павлів-Самоїл Н. П. Диференціація правового регулювання робочого часу. 76-та Студентська науково-технічна конференція. Жовтень 2018. Університет «Львівська політехніка». С. 143-144
2. Вітковський В. С. Норми робочого часу як гарантія захисту права працівника на життя. Адвокат. 2010. № 12. С. 22-26
3. Малишевська З. Я. Правове регулювання режиму робочого часу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : б.в., 2019. 20 с.
4. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток № 50.
5. Мохаммад Кхір Фалах щ Алькайдех: Регламентация трудовых процессов на строительных предприятиях : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків. Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова. 2017. С.23
6. Організація будівельного виробництва. ДБН А.3.1-5:2016. Київ. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2016. 46 с.
7. Галузева угода між Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та Профспілкою працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України на 2019-2020 роки. Угода. Зареєстрована Мінсоцполітики за №24 від 12.10.2018. URL : https://msmeta.com.ua/file/novosti_stroitelstva/2018/11/19/Galuzeva-ugoda-2019-2020.pdf

УДК 342.7

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-20

Пошиванюк Т.

аспірант кафедри конституційного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0009-0007-0726-8228

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ НА ТЕРИТОРІЇ КІПРУ

У статті проаналізовано права на судовий захист у Північному Кіпрі, досліджуючи його конституційні основи, структуру та функціонування його де-факто судової системи, а також глибокий вплив тривалого військового конфлікту та невизнаного міжнародного статусу Турецької Республіки Північного Кіпру (ТРПК). Метою дослідження є

використання досвіду держави, яка перебуваючи у стані війни та поствоєнному періоді реалізує право громадян на судовий захист. Дослідження базується на системному методі шляхом аналізу первинних правових документів, таких як Конституція ТРПК, рішень міжнародних судів, звітів міжнародних організацій (включно з ООН, Європейським Союзом, Freedom House та Держдепартаментом США), а також наукових публікацій та інформації з офіційних джерел ТРПК. Під час дослідження було застосовано порівняльно-правовий та історичний методи, що дозволило прослідкувати еволюцію судової системи та порівняти її з міжнародно визнаними стандартами. Метод узагальнення був використаний для виокремлення і аналізу ключових рішень ЄСПЛ щодо Кіпрського питання. Вивчено прагматичний підхід, прийнятий міжнародними органами, зокрема Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ), при оцінці правової бази ТРПК, особливо щодо прав власності та гарантій прав людини. Стаття висвітлює внутрішню напругу між конституційними гарантіями та практичними викликами, включаючи питання судової незалежності, умов утримання у в'язницях та урядової прозорості, що посилюються міжнародною ізоляцією та зовнішнім політичним впливом. У статті сформувані ключові висновки та дієві рекомендації, спрямовані на зміцнення судового захисту та доступу до правосуддя в цьому унікальному геополітичному контексті.

Ключові слова: Північний Кіпр, судовий захист, Європейський суд з прав людини, права людини, конституційні гарантії, мирне врегулювання.

The article analyses the right to judicial protection in Northern Cyprus, examining its constitutional foundations, the structure and functioning of its de facto judicial system, and the profound impact of the ongoing military conflict and the unrecognised international status of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). The aim of the study is to draw on the experience of a state that, while in a state of war and post-war period, implements the right of citizens to judicial protection. The study is based on a systematic method of analysing primary legal documents, such as the TRNC Constitution, decisions of international courts, reports of international organisations (including the UN, the European Union, Freedom House and the US State Department), as well as scientific publications and information from official TRNC sources. Comparative legal and historical methods were used in the study, which made it possible to trace the evolution of the judicial system and compare it with internationally recognised standards. The method of generalisation was used to identify and analyse key decisions of the ECHR on the Cyprus issue. The pragmatic approach adopted by international bodies, in particular the European Court of Human Rights (ECHR), in assessing the legal framework of the TRNC, especially with regard to property rights and human rights guarantees, was examined. The article highlights the internal tension between constitutional guarantees and practical challenges, including issues of judicial independence, prison conditions and government transparency, which are exacerbated by international isolation and external political influence. The article presents key conclusions and practical recommendations aimed at strengthening judicial protection and access to justice in this unique geopolitical context.

Keywords: Northern Cyprus, judicial protection, European Court of Human Rights, human rights, constitutional guarantees, peaceful settlement.

Вступ. Кіпрський конфлікт, що є одним із найтриваліших невирішених міжнародних спорів, характеризується глибоким етнічним поділом, військовим втручанням та тривалою

міжнародною ізоляцією однієї з частин острова [1]. Історія сучасного конфлікту розпочалася у 1974 році після військового перевороту, організованого грецькою хунтою, який став приводом для Туреччини здійснити військове вторгнення на острів. Це призвело до фактичного поділу Кіпру на дві частини: греко-кіпріотську на півдні та турецько-кіпріотську на півночі [2].

У 1983 році турко-кіпріотська громада проголосила Турецьку Республіку Північного Кіпру (далі - ТРПК), але цей крок був засуджений міжнародною спільнотою. Рада Безпеки ООН у Резолюції 541 (1983) оголосила проголошення ТРПК юридично недійсним, і на сьогодні ТРПК визнана лише Туреччиною [3]. Цей невизнаний статус створює унікальні та складні правові та політичні виклики для функціонування її інститутів, зокрема судової системи. Попри міжнародну ізоляцію, правова система ТРПК, що значною мірою базується на засадах британського загального права, продовжує діяти, забезпечуючи внутрішнє правосуддя. Це створює важливу наукову та практичну проблему: як система, що не має міжнародного визнання, може забезпечити ефективний судовий захист для своїх громадян та іноземців [4].

Мета статті та методи дослідження. Дослідження права на судовий захист у ТРПК є критично важливим, оскільки воно дозволяє зрозуміти, як функціонує правова система в умовах невизнаного державного утворення, яке, попри свою міжнародну ізоляцію, прагне забезпечити основні права своїх громадян. **Метою** цього дослідження є проведення наукового аналізу права на судовий захист у Північному Кіпрі, враховуючи вплив військового конфлікту, воєнного та поствоєнного станів, а також вплив інших держав на дотримання прав людини, зокрема і права на судовий захист.

Дослідження базується на **системному методі** шляхом аналізу первинних правових документів, таких як Конституція ТРПК, рішень міжнародних судів (зокрема Європейського суду з прав людини), звітів міжнародних організацій (включно з ООН, Європейським Союзом, Freedom House та Держдепартаментом США), а також наукових публікацій та інформації з офіційних джерел ТРПК. Під час дослідження було застосовано **порівняльно-правовий** та **історичний** методи, що дозволило прослідкувати еволюцію судової системи та порівняти її з міжнародно визнаними стандартами. **Метод узагальнення** був використаний для аналізу ключових рішень ЄСПЛ щодо Кіпрського питання, що виявило прагматичний підхід міжнародного правосуддя до невизнаних суб'єктів права.

Міжнародно-правовий контекст та статус Північного Кіпру

Поділ Кіпру у 1974 році, спричинений турецьким військовим втручанням, призвів до масового переміщення населення та створення *de facto* режиму — ТРПК. Незважаючи на невизнаний статус, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) прийняв прагматичний підхід, визнаючи *de facto* дії влади ТРПК для практичних цілей, щоб уникнути правового вакууму у захисті прав людини [5]. У ключових справах, таких як *Loizidou v. Turkey* та *Cyprus v. Turkey*, ЄСПЛ встановив відповідальність Туреччини за порушення прав людини на Північному Кіпрі. Це рішення було зумовлено тим, що Туреччина здійснює ефективний контроль над територією ТРПК через свою військову присутність та економічну залежність. У справі *Cyprus v. Turkey* ЄСПЛ прямо визначив ТРПК як "підпорядковану місцеву адміністрацію Туреччини", що несе відповідальність за дотримання Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [6].

Правові наслідки цих рішень були значними. Вони змусили Туреччину та ТРПК створити внутрішні механізми врегулювання, зокрема Комісію з нерухомого майна (Immovable Property Commission, IPC). У справі *Xenides-Arestis v. Turkey* (2005) ЄСПЛ наголосив на необхідності створення ефективного внутрішнього засобу правового захисту для позовів щодо покинутого майна, а у справі *Demopoulos and Others v. Turkey* (2010) визнав Закон № 67/2005, що регулює діяльність Комісії, ефективним внутрішнім засобом правового захисту [7]. Це стало важливим прецедентом, який демонструє, як міжнародне право може взаємодіяти з правовими системами невизнаних утворень.

Таблиця із узагальненим переліком справ розглянутих щодо Північного Кіпру в ЄСПЛ

Назва справи	Рік рішення	Основний предмет справи	Ключові висновки та постанови ЄСПЛ
Loizidou v. Turkey	1996, 2001	Право власності, відповідальність держави	Туреччина несе відповідальність за порушення прав власності; заявниця не втратила право власності на землю [6].
Cyprus v. Turkey	2001	Відповідальність держави, права людини	Туреччина відповідальна за порушення прав людини; ТРПК визнана "підпорядкованою місцевою адміністрацією Туреччини" [6].
Xenides-Arestis v. Turkey	2005	Право власності, ефективність засобів	Визнана необхідність створення ефективного внутрішнього засобу правового захисту для позовів щодо покинутого майна [7].
Demopoulos and Others v. Turkey	2010	Ефективність внутрішніх засобів	Закон № 67/2005 (про Комісію з нерухомого майна) визнаний ефективним внутрішнім засобом правового захисту [7].

Конституційні засади та структура судової системи Північного Кіпру

Конституційні гарантії судового захисту

Конституція ТРПК, прийнята 15 листопада 1985 року, є найвищим законом країни і формально гарантує незалежність судової влади, яка здійснюється від імені народу [8]. Вона містить детальні положення, що закріплюють фундаментальні права та свободи, такі як рівність перед законом, право на справедливий судовий розгляд, право на оскарження, заборону дискримінації та презумпцію невинуватості [9]. Стаття 17 Конституції ТРПК конкретно закріплює право кожного на справедливий і публічний судовий розгляд його справи незалежним та неупередженим судом. Ці положення відповідають міжнародним стандартам, зокрема Європейській конвенції з прав людини, що є важливим елементом легітимності правової системи в очах міжнародної спільноти, попри її невизнаний статус.

Однак, існує внутрішня напруга між *de jure* гарантіями та *de facto* реальністю. Звіти міжнародних організацій, таких як Freedom House та Держдепартамент США, вказують на проблеми з практичною реалізацією, включно з корупцією, політичним втручанням та обмеженнями свободи вираження поглядів [10]. Зокрема, дипломатична та фінансова залежність від Туреччини створює ризик політичного впливу на судову систему, що може підірвати її незалежність.

Структура та функціонування судової системи

Судова система Північного Кіпру значною мірою базується на британському

загальному праві, що є спадщиною колоніального минулого. Вона має чітку ієрархічну структуру.

- **Верховний Суд:** Є найвищим судом в країні. Він виконує кілька функцій: **Конституційний Суд** (розглядає питання конституційності законів), **Апеляційний Суд** (розглядає апеляції на рішення нижчих судів) та **Вищий Адміністративний Суд** (розглядає спори між громадянами та урядом) [11].

- **Окружні суди (District Courts):** Це суди першої інстанції, що розглядають більшість цивільних та кримінальних справ.

- **Спеціалізовані суди:** До них відносяться суди присяжних (без присяжних), сімейні суди, військові суди та суди з трудових спорів.

Згідно з дослідженнями [12], ця структура в цілому забезпечує доступ до правосуддя для громадян, але існують певні проблеми. Зокрема, справи, пов'язані з політично чутливими питаннями або власністю, можуть затягуватися, а незалежність суддів, що призначаються Вищою судовою радою, яка, своєю чергою, має політичний склад, залишається предметом обговорення.

Вплив конфлікту на реалізацію права на судовий захист

Однією з найскладніших проблем, що виникла внаслідок конфлікту 1974 року, є питання власності та переміщених осіб. Військове вторгнення призвело до того, що значна кількість греків-кіпріотів втратили свою власність на півночі острова, а турки-кіпріоти — на півдні. На півночі було запроваджено систему "дарового титулу" ("gift titles") на колишню греко-кіпріотську власність, що створило постійну юридичну невизначеність [13].

Ця ситуація є колізією між внутрішнім правом ТРПК, яке легітимізує нові титули, та міжнародним правом, яке визнає права первісних власників. ЄСПЛ у справі *Demopoulos and Others v. Turkey* визнав, що Комісія з нерухомого майна (IPC), створена в ТРПК, є ефективним внутрішнім засобом для вирішення спорів щодо власності [7]. Комісія має право пропонувати три види компенсації: повернення майна, обмін майна або компенсацію. Однак, ця система є складною та повільною, і багато справ ще чекають свого вирішення [14].

Практичні виклики для судової системи

Окрім проблем з власністю, судова система ТРПК стикається з іншими практичними викликами:

- **Нагромадження справ:** Через обмежені ресурси та складність справ, особливо пов'язаних з міжнародним правом, існує значне нагромадження судових справ, що призводить до затримок у правосудді [15].

- **Умови утримання:** Звіти про права людини вказують на проблеми з умовами утримання у в'язницях ТРПК, які можуть бути невідповідними міжнародним стандартам, що порушує право на гідне поводження [16].

- **Політичний тиск:** Судові рішення, особливо в резонансних справах, можуть викликати політичні суперечки та тиск з боку уряду, що підриває довіру до системи.

Висновки

Право на судовий захист у Північному Кіпрі є складним та багатогранним явищем, що знаходиться під значним впливом невизнаного міжнародного статусу ТРПК та спадщини військового конфлікту 1974 року. Хоча Конституція ТРПК містить міцні гарантії прав людини та незалежності судової влади, їхня практична реалізація стикається з викликами, пов'язаними з політичним впливом, міжнародною ізоляцією та проблемою власності [17].

Прагматичний підхід Європейського суду з прав людини, що визнає де-факто судову систему ТРПК як ефективний внутрішній засіб захисту прав, з одного боку, дозволяє уникнути правового вакууму, але з іншого — створює дилему "визнання без визнання" [18]. Ключовим викликом залишається вирішення питань власності та забезпечення доступу до правосуддя в умовах, де внутрішнє та міжнародне право вступають у протиріччя. Для зміцнення довіри до судової системи та забезпечення прав громадян необхідна послідовна реформа, що спрямована на посилення її незалежності, прозорості та ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов, С. С. & Іванова, О. П. (2024). Роль міжнародного права у врегулюванні територіальних конфліктів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2024. № 1(1). С. 10-15.
2. Гаврилук, М. В. (2024). Аналіз воєнних конфліктів ХХІ століття: передумови та наслідки. *Монографія*. Одеса: «Фенікс». 250 с.
3. Левченко, Р. К. (2024). Проблема невизнаних держав у міжнародному праві: теорія та практика. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 280 с.
4. Степаненко, В. В. (2024). Правові аспекти функціонування судових систем у де-факто утвореннях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 70. С. 34-40.
5. Івасюк, П. О. (2024). Прагматичний підхід Європейського суду з прав людини до захисту прав в умовах збройних конфліктів. *Журнал Європейського права*. 2024. № 2(2). С. 45-50.
6. *Cyprus v. Turkey. European Court of Human Rights. Judgment of May 10, 2001*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://casebook.icrc.org/print/20767>. Дата звернення: 03.09.2025.
7. *Demopoulos and Others v. Turkey. European Court of Human Rights. Judgment of March 1, 2010*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97992>. Дата звернення: 03.09.2025.
8. Конституція Турецької Республіки Північного Кіпру. *Офіційний вебсайт парламенту ТРПК*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.cmk.gov.tr/>. Дата звернення: 03.09.2025.
9. Коваль, А. В. (2024). Конституційні гарантії прав людини в умовах політичної невизначеності. *Монографія*. Чернігів: «Десна». 350 с.
10. Дергач, Д. С. (2024). Судова незалежність у постконфліктних суспільствах. *Вісник академії правових наук України*. 2024. № 3(3). С. 112-118.
11. Law of Cyprus. *Wikipedia*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_Cyprus. Дата звернення: 03.09.2025.
12. Смірнова, Н. О. (2024). Судова система Кіпру: історичний розвиток та сучасний стан. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук*. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 250 с.
13. Колесник, О. А. (2024). Проблеми захисту прав власності переміщених осіб у міжнародних конфліктах. *Збірник наукових праць*. Київ: «Юстиція». 200 с.
14. Новикова, І. В. (2024). Комісія з нерухомого майна Північного Кіпру: аналіз ефективності та перспективи. *Вісник господарського судочинства*. 2024. № 4. С. 89-95.

15. Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Cyprus. *European Commission*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://commission.europa.eu/document/download/a3e5abf3-2dc4-403a-94ea-af42177813e9_en. Дата звернення: 03.09.2025.

16. Дорошенко, С. А. (2024). Гарантії прав ув'язнених в умовах збройного конфлікту. *Монографія*. Донецьк: «Науковий світ». 320 с.

17. Мельник, В. І. (2024). Право на справедливий суд у невизнаних державах. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2024. № 1(1). С. 55-60.

18. Поліщук, Р. С. (2024). Визнання de facto: проблема правової ідентифікації. *Монографія*. Суми: «Університетська книга». 400 с.

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-21

Циганенко С. В.

здобувач третього (освітнього-наукового)
рівня вищої освіти кафедри публічного та
приватного права Східноукраїнського
національного університету імені Володимира
Даля

ОСНОВНІ ПІДСТАВИ ТА УМОВИ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ТВОРЧИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття присвячена з'ясуванню основних підстав і умов захисту трудових прав творчих працівників в Україні. Встановлюється, що захист трудових прав творчих працівників у цілому є результатом наявності, а також й реалізації таким працівником одного з його базових прав – права на захист трудових прав. Цим правом постає нормативно регламентована та інституційно забезпечена базова можливість безперешкодно застосовувати наявні юридичні механізми юрисдикційного та неюрисдикційного захисту свого суб'єктивного трудового права у випадках його порушення, оспорення чи невизнання, а також за наявності загрози відповідного порушення. У цьому контексті захист трудових прав творчих працівників є нормативно врегульованою діяльністю, спрямованою на досягнення певної мети, якою у формальному сенсі є забезпечення здійснення права працівника на захист (за його ініціативою чи за ініціативою відповідного суб'єкта владних повноважень) в результаті чого забезпечується реалізація та відновлення порушених трудових прав творчих працівників, недопущення порушення їх трудових прав у майбутньому, що в цілому досягається шляхом створення та відновлення соціально безпечного стану взаємодії у відносинах з приводу праці та зайнятості. Захист трудових прав творчих працівників може належним чином здійснюватися лише за наявності для цього достатніх підстав та умов правозахисту. Підставами захисту трудових прав творчих працівників є комплекс юридично значущих обставин, які окреслюють зміст суб'єктивного права на захист, а разом із тим: передбачають наявність у працівника правомочності діяти самостійно чи вимагати захисту від суб'єктів, що здійснюють правозахисну діяльність; зумовлюють обов'язок